

Adolph Stiller (ed.): *Belgrad, Momente der Architektur / Belgrade, Moments in Architecture* (Mury Salzmann, Wien 2011)

Од 19. јула до 11. новембра 2011. год. у излагачком центру „Vienna Insurance Group“ на бечком Шотенрингу приређена је инструктивна изложба *Београд. Моменти у архитектури*. Аутор изложбе и уредник каталога је предузимљиви кустос Адолф Штилер, који је уз свесрдну помоћ научног асистента арх. Бојана Ковачевића аустријској јавности успео да представи део развојних токова новијег београдског градитељства. Престоница Србије је одабрана као тема у оквиру међународне излагачке стратегије центра, али и као „обећавајући дунавски“ град, који се политички приближава интеграцији у ЕУ.

Током трајања веома посећене изложбе, галеријски простор је био испуњен мноштвом фотографија, цртежа и макета селектованих објеката, као и копија кључних урбанистичких планова. Делом поновљене у каталогу (од 127 страна), квалитетне илустрације су употпуниле његов текстуални садржај, подељен на расправне, прегледне и монографске огледе позваних тумача.

У уводном разматрању (које сведочи о томе како нас „други“ виде), арх. Штилер успоставља утемељене паралеле између архитектонског развоја и геополитичког положаја двеју дунавских престоница. Наглашава значајну улогу Београда као цивилизацијске раскрснице на међи три културе – западне латинске, источне словенске и отоманске исламске. У вредновању главних тековина (или „момената“) београдске архитектуре од почетка двадесетог до почетка двадесет првог столећа, лишеном хронолошки конзистентног наратива, истиче остварења која су је издигла из „егзотичне“ самодовољности. У мноштву пројектаната чије опусе актуализује, подробније разматра чланове Групе архитеката модерног правца (1928–1934): Николу Добровића, Хуга Ерлиха, Бранислава Митровића и Бориса Подреку. Не заобилази ни феномен „београдске апокалипсе“ приређене у режији нацистичких бомбардера 1941. год., закључујући да је престоница Србије незаслужено остала изван фокуса европске архитектонске јавности. Будући афирмативно и аргументовано, Штилерово тумачење подстиче слојевиту евалуацију новијег београдског градитељства на средњоевропском нивоу, раније предузиману сличним манифестацијама у Чешкој.

У надахнутом евокативном огледу *Никола Добровић, архитекта изнад Београда*, Бојан Ковачевић проблематизује главне Добровићеве подухвате, почев од пројекта за Теразијску терасу до антологијског комплекса ССНО. Осврће се и на Добровићеву педагошку и публицистичку делатност, закључујући да ће његово градитељско дело, иако урушено у агресији НАТО-а 1999. год., заувек сијати у колективном сећању Београђана. У прегледном прилогу *Архитектонски расјон 1946–2011* арх. Михајло Митровић осветљава главне „моменте“ београдског послератног неимарства (као његов респектабилни протагонист, сведок и тумач), истичући заслуге Бркића, Добровића, Антића, Мацуре, Богдановића, Богдановића и других носилаца ауторске школе модерне архитектуре. Дужну пажњу придаје изградњи Новог Београда, не занемарујући ни допринос бруталиста, постмодерниста и неомодерниста, да би на крају поменуо и Аљошу Јосића који је по одласку из Београда постао „икона“ европске архитектуре шездесетих и седамдесетих година прошлог века. Нису застављени ни припадници средње и талентоване генерације млађих београдских пројектаната. У сажетом огледу *Политика и грађевинарска култура у социјалистичкој Југославији* Владимир Вуковић вреднује ефекте наметнутих, за слободоумне ствараоце фрустрирајућих идеолошких стега. У завршном огледу *Млади београдски архитекти* Весна Вучинић указује на тешкоће са којима се

града проистекла из Корбизјеове једностране критике 1911. год., а представљено наслеђе популарише у кључним еманципаторским аспектима. Потврђена је и улога водећих пројектаната модерне оријентације у превазилажењу провинцијске самодовољности и конзервативних метода. Но, иако сваки селектор има право да на основу властите критериологије валоризује историјску грађу, чињеница је да је претераним фаворизовањем модерних и искључивањем представника осталих праваца српске архитектуре (сецесије, српско-византијског и југословенског стила, академизма, ар декоа и соцреализма), из већине текстуалних (а потпуно из илустративних сегмената), страној јавности ипак упућена некомплетна слика о целини обухваћеног развоја.

*Александар Кадијевић
Универзитет у Београду, Филозофски факултет
– Одељење за историју уметности*